

Доступ підприємств ОПК до фінансових ресурсів: бар'єри та рішення

СТИСЛИЙ ОГЛЯД

Український оборонно-промисловий комплекс став одним із ключових факторів стійкості держави та найбільш динамічним сектором економіки воєнного часу. Водночас спроможність підприємств швидко нарощувати виробництво залежить не лише від технологій, персоналу чи державного замовлення, а й від доступу до фінансування, банківського обслуговування, валютного регулювання, гарантій та інструментів покриття ризиків.

19 травня 2026 року аналітичний центр We Build Ukraine спільно з «ФРУ Дефенс» провели закритий круглий стіл «Доступ підприємств ОПК до фінансових ресурсів: бар'єри та рішення». Захід був присвячений обговоренню фінансових, регуляторних та комплаєнс-обмежень, які впливають на спроможність підприємств ОПК залучати фінансування, здійснювати фінансові операції та нарощувати виробництво в умовах війни.

УЧАСНИКИ

У дискусії взяли участь представники:

- Верховної Ради України;
- Національного банку України;
- Офісу Президента України;
- Міністерства оборони України;
- АТ «Укресімбанк»;
- державних і приватних підприємств ОПК;
- профільних асоціацій та експертного середовища.

КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ

1. Обмежений доступ до кредитного ресурсу

Чинний механізм пільгового кредитування, запроваджений постановою КМУ № 1288, демонструє практичний результат: видано близько 130 кредитів, ще близько 80 опрацьовуються банками. Водночас його масштаб не відповідає реальним потребам сектору. Для багатьох виробників чинні ліміти на фінансування оборотного капіталу (100 млн грн) та інвестиційні цілі (500 млн грн) є недостатніми для виконання державних контрактів та масштабування виробництва.

2. Забезпечення кредитних зобов'язань

Обладнання, запаси, комплектуючі та незавершене виробництво не завжди є прийнятними для банків як застава через складність оцінки, обмежену ліквідність і ризик фізичного знищення внаслідок бойових дій. У таких умовах більш релевантним інструментом забезпечення могли б бути майнові права за державними контрактами з Міноборони та АОЗ. Водночас для практичного використання такого забезпечення потрібно доопрацювати підходи до оцінки майнових прав за контрактами та їх врахування при розрахунку кредитного ризику, зокрема в межах регулювання, визначеного постановою НБУ № 351. Додатково проблему посилює короткий горизонт контрактування: державні контракти переважно укладаються на один рік, що обмежує прогнозованість доходів виробника та, відповідно, можливість банків надавати більший обсяг кредитного ресурсу під майнові права за такими контрактами.

3. Граничні строки розрахунків за експортно-імпортними операціями

Чинні граничні строки розрахунків не завжди відповідають реальним умовам роботи підприємств ОПК за імпортними та експортними контрактами. Імпорт обладнання та комплектуючих часто потребує довших строків, ніж передбачено стандартним режимом. Аналогічні обмеження можуть виникати й за експортними контрактами через тривалі виробничі, логістичні та розрахункові цикли. Учасники дискусії наголошували на потребі збільшення строків розрахунків з 180 до 365 днів або щонайменше до 270 днів для підприємств ОПК.

4. Тривалі строки надання державних гарантій

На практиці отримання державних гарантій або погодження інших інструментів підтримки може тривати близько шести місяців. Основною проблемою є не лише тривалість процедури, а й відсутність чітко визначених строків проходження її окремих етапів та відповідальності за їх дотримання. Це знижує передбачуваність для підприємств ОПК і ускладнює планування фінансування, закупівель та виконання контрактів.

5. Надмірна жорсткість фінансового моніторингу та комплаєнсу

Відповідно до постанови НБУ № 65, виробництво та торгівля озброєнням і військовою технікою враховуються банками як фактор підвищеного ризику в межах фінансового моніторингу. Такий підхід може створювати додаткові бар'єри для добросовісних виробників ОПК, особливо для нових компаній та малого і середнього бізнесу, якщо застосовується формально і без урахування реальної діяльності, структури власності та наявності державних контрактів.

6. Собівартість оборонної продукції

Чинні правила формування собівартості оборонної продукції не повною мірою враховують витрати, необхідні для виконання контрактів, зокрема відсотки за кредитами, орендні платежі та витрати на навчання персоналу. Це створює додатковий фінансовий тиск на виробників, особливо на нові підприємства, які ще не мають достатнього грошового потоку для самостійного покриття таких витрат. Питання потребує уточнення в межах регулювання, визначеного постановою КМУ №1275.

7. Обмежений доступ до міжнародного фінансування

З 2022 року український ОПК швидко зростає: з'явилася значна кількість нових приватних виробників, технологічних компаній і підприємств, що працюють із продукцією подвійного призначення. Водночас для багатьох європейських фінансових інституцій такі компанії залишаються складними для фінансування через обмежену історію діяльності, нестачу звичної для міжнародних кредиторів звітності, високі вимоги до розкриття інформації та складні внутрішні процедури. Це створює розрив між потребою українських підприємств у швидкому фінансуванні та стандартними підходами міжнародних фінансових інституцій.

НАПРАЦЬОВАНІ ПРОПОЗИЦІЇ

Розширення пільгового кредитування

- КМУ та Міноборони — прискорити внесення змін до постанови КМУ №1288 у частині збільшення ліміту фінансування оборотного капіталу до 500 млн грн із можливістю використання портфельних гарантій держави та за потреби збільшити обсяг фінансування відповідної бюджетної програми для компенсації відсоткової ставки.

Адаптація банківського регулювання

- НБУ — переглянути коефіцієнти покриття кредитного ризику (постанова НБУ №351) у частині застави майнових прав за державними контрактами з АОЗ та Міноборони.
- НБУ та Міноборони — опрацювати механізм врахування підтверджених планів державного замовника на 2–3 роки та перейти до середньострокових державних контрактів.

Прискорення інструментів покриття ризиків

- Мінфіну та КМУ — скоротити та стандартизувати процедури погодження державних гарантій, визначити відповідальних за міжвідомче проходження та встановити цільові строки розгляду.
- Мінекономіки спільно з Міноборони — прискорити запуск механізмів страхування воєнних ризиків для виробників та інвесторів.

Валютне регулювання

- Мінекономіки та Міноборони — підготувати для НБУ деталізоване обґрунтування щодо збільшення граничних строків розрахунків щонайменше до 270 днів за окремими експортно-імпортними операціями ОПК. Обґрунтування має містити інформацію про особливості виробничого циклу, строки передоплати, виготовлення, постачання та логістики та бути підготовленим за категоріями товарів, кодами УКТ ЗЕД та/або переліком критично важливих підприємств.
- КМУ та НБУ — на підставі обґрунтування внести відповідні зміни до розпорядження КМУ від 13.02.2019 №76 та постанови НБУ №67 та/або №18.

Адаптація комплаєнсу для добросовісних підприємств ОПК

- НБУ — переглянути підхід до автоматичного віднесення виробництва та торгівлі озброєнням, боєприпасами й військовою технікою до факторів підвищеного ризику в межах постанови НБУ №65 та запровадити диференційований підхід з урахуванням статусу підприємства, наявності державних контрактів, прозорості структури власності та реальності виробничої діяльності.

Удосконалення законодавства про оборонні закупівлі

- КМУ та Верховній Раді — у межах роботи над оновленням законодавства про оборонні закупівлі та змінами до постанови КМУ № 1275 врегулювати можливість включення до собівартості оборонної продукції відсотків за кредитами, орендних платежів, витрат на навчання персоналу та інших витрат, необхідних для виконання контрактів.
- Верховній Раді — розглянути можливість запровадження пільг з ПДВ для окремих критичних комплектуючих, зокрема турбореактивних двигунів для далекобійних засобів ураження та НРК.

Залучення міжнародного фінансування

- Міноборони та Мінекономіки — розширити використання Ukraine Investment Framework, зокрема залучених 160 млн євро на фінансування технологій подвійного призначення, а також розвивати спільні підприємства з європейськими партнерами та інструменти пільгового лізингу. Окремо доцільно сприяти участі підприємств ОПК у можливостях фінансування оборонного сектору ЄС, зокрема в межах SAFE, переважно через партнерства з європейськими компаніями та державами-членами ЄС.

Постійний формат координації

- Запровадити регулярний майданчик координації між НБУ, Міноборони, Мінекономіки, Мінфіном, профільними комітетами Верховної Ради, державними та комерційними банками, АОЗ, підприємствами ОПК і профільними асоціаціями для оперативного узгодження змін до банківського регулювання, валютних правил, гарантій, оборонних закупівель і комплаєнсу. Одним із перших кроків у цьому напрямі може стати меморандум між НБУ та банківським сектором щодо пріоритетного нарощення кредитування ОПК.

ВИСНОВОК

Головна проблема доступу ОПК до фінансування полягає не в одному окремому бар'єрі, а в тому, що фінансова система поки що не повною мірою адаптована до специфіки оборонного виробництва воєнного часу. Сектор потребує швидших, більш гнучких і водночас контрольованих фінансових рішень.

Розвиток українського ОПК сьогодні напряму впливає не лише на економічну стійкість держави, а й на її здатність забезпечувати власну оборону та масштабувати технологічні спроможності у сфері безпеки.

Матеріал створено аналітичним центром We Build Ukraine за підтримки Фонду «Аскольд і Дір», що адмініструється ICAP Єднання в межах проекту «Сильне громадянське суспільство України – рушій реформ і демократії» за фінансування Норвегії та Швеції. Зміст публікації є відповідальністю аналітичного центру We Build Ukraine та не є відображенням поглядів урядів Норвегії, Швеції або ICAP Єднання.